

פרק ראשון. א. גירון נמצא או באִכּיה (יון. עֵין לעיל, ספר ב, כ, א), כי שמה נסע בשנת תתכ"ו, או בראשית תתכ"ז (סוף 66), וישב בתחלה באיסתמוס (קורינתוס), ששמה שלח אליו צסטיוס גלוס את צירלי היהודים. בכתבת אחת משעת שבתו בקורינתוס נמצא הפרט כ"ה נובמבר (שנת 66); עֵין גֵיוּה Römische Geschichte, הוצאה ג (מינכן 1906), עמוד 284 בהערה. הוא התעכב שם קרוב לשנה. — ב. מפרשה זו שומעים אנו, כי גם העמים מסביב ליהודים רגזו בימים ההם, ולא נודעו לנו הדברים בפרוטרוט. אספסינוס (שמו הרומאי: טיטוס פֵלוּיוס וְספּסינוס) היה בן פֵלוּיוס ספּינוס (מי שהיה זמן רב פקיד על המסים במדינת עסיה — היא אסיה הקטנה — והצטֵין בישרו) ואשתו וְספּסיה פוֹלָה (ועל שמה נקרא). הוא נולד בכפר פֵלְקֵרֵינִי במדינת הֶספּיניום (באיטליה התיכונה) בלייטו דצמבר, בשנה החמישית לפני מות הקיסר אוגוסטוס (9 למנין א"ה — ג' תש"ע). עוד בימי מלכות קליגולה הגיע למעלה חשובה ובראשית ימי קלודיוס נשלח בתור ראש-לגיון אל ארץ גרמניה ומשם אל ארץ בריטניה. בארץ הזאת נלחם שלשים פעם עם האויבים על שדה-קרב, והכניע שני שבטים חזקים, היושבים באי, ויותר מצררים ערים; בתחלה עמד למשמעת הנציב אשר בבריטניה, ואחר-כך למשמעת הקיסר עצמו. על מעשי גבורותיו של אספסינוס זכה הקיסר להג-נצחון ברומי, ואספסינוס בעצמו קבל אותות-כבוד. אחר-כך נעשה לשופט (קונסול), ובהשלימו את כהנתו זו נשלח בתור נציב אל מדינת אפריקה, ונהל את שלטונו (ספר ב, פכ"א, ז-יא. — פכ"ב, א-ב. — ספר ג, פ' א, א-ב) [אספסינוס נשלח אל ארץ-ישראל

שם בכבוד ובצדק, אולם נשקע בחובות עצומים. כאשר נסע גירון אל ארץ אִיִּה, היה וספטינוס מבני-לוית, אך פעם אחת התנמנם בשעה שנתן הקיסר את קולו בשיר, וזה קָעַט עניו מאד, אספטינוס ברח או אל עירה קטנה להחבא עד יעבור זעם הקיסר — והנה קבל אירון את הידיעה על-דבר המרד בארץ יהודה ושלח את אספטינוס בראש הצבא הרומאי, להלחם ברומאים (סוֹטְיוֹנוֹס).

פרק שני. א. המרחק בין ירושלים ובין אשקלון נפרז קצת. — ניגר איש עברי הירדן היה נציב באדום (בנגב יהודה), הקרובה לגבול אשקלון, יוחנן האסי היה נציב ביפו, וכנראה — עלה על אשקלון לארך חוף הים. להקת-רוכבים רומאית חיתה בימים ההם על-הרֶב בת המשמאות איש, ואולי נוספו עוד על רוכבי הרומאים מקצת רוכבים מחיל העזר. על-כִּלְפִּיִּם מספר הרומאים היה מעוט קטן כלפי היהודים הנאים להלחם. — ב. העיר שעלית בגבול האדומים היא, כנראה, שעלים (Σααλειμ) המוזכרת אצל איסיכיוס. היא נמצאת במרחק שבעה מילין רומיים למערב בית-גוברין (אליטרופוליס). עֵין טומסן Loca sanota, עמוד 100. לעמתיזאת משער בוחל (Geographie d. alt. Paläst., 196 ע') כי זו היא החרבה הנקראת עכשו קלוס, בקרבת תמנה, אולם המקום הזה רחוק מאשקלון. — ג. בְּלֹדֶק או בְּלֹדֶק — מקומו לא נודע. — ד. העיר אנטיוכיה היא שלישית במעלה לרומא ולאכסנדריה של מצרים (עֵין להלן, ספר ה, י"א, ה). על-דבר צפורי והברית שכרתה עם הרומאים לפני עלית אספטינוס ספר המחבר ב"חיי יוסף", פרשה ס"ז וע"א, ושם הוא מספר, כי שתי פעמים כבש את העיר (אולם לא את המצודה שבמרומה) ואחר-כך עזב אותה.

פרק שלישי. א. הגליל העליון והגליל התחתון הופרו גם בספרות המשנה (למשל, שביעית, פרק ט, משנה ב) ובבריתא (עֵין סנהדרין, י"א, ע"ב, שמותיהם בארמית: גלילאה וְגַלְיָאָה וגלילאה תתאה). — באר"ש ב ע המוזכרת כבר לעיל (ספר ב, כ, ו) היא אפוא עיר-הספר בין הגליל התחתון והגליל העליון. מפני-זה חושבים, כי זהו המקום שבו נמצאה עכשו החרבה הנקראת אבו-שבב, לא רחוק מכפר-חנניה, ועכשו: כפר-ענן, שהוא הגבול בין הגליל העליון והגליל התחתון לפי דברי חז"ל, במשנה שביעית, ט, ב. (עֵין בוחל בספרו הגליל העליון והגליל התחתון לפי דברי חז"ל, במשנה שביעית, ט, ב. ב"חיי יוסף", סוף פרשה מ"ה, היה מספר הערים והכפרים בגליל מאתיים וארבעה. מכאן ראייה, כי דברי המחבר, שאוכלוסי הקטן שבכפרים היו ט"ו אלף, אינם אלא גוזמה מפלגה (שהרי בשום אופן לא יכול מספר הגליליים להגיע לשלש מאות רבוא ויותר!) — ג. עבר-הירדן (פְּרִיָה) נחשבה שניה לארץ יהודה, ואחריה בא הגליל (משנה שביעית, ו, א; כתובות, י"ג, ו); מכור, המבצר הידוע (עֵין להלן, ספר ז, פרק ו), נמצא לא רחוק מנחל-ארנון, הוא הגבול שבין עבר-הירדן ובין מואב (מואביטיס). פחל היא המושבה המקדונית הידועה לעבר-הירדן, שנקראה על שם העיר הראשית של מקדוניה (פְּלָה ביוֹנִית). עכשו חרבות פחל לא רחוק מן הירדן בין ודי אל-בייס (בדרום) וודי אל-חמאם בצפון. סמוך לעיר פחל היו מעינות חמים, שנקראו בירושלמי חמתא דפחל. — רבת-עמון היא העיר שנקראה בימים ההם פִּלְדִּפְיָה על שם מלך-מצרים השני למשפחת תלמי. גרש (גרסה), צפונה לחלק העליון של נחל יבוק (עכשו: נהר אל-זרקא), עיר יוֹנִית חשובה, שחרבותיה המפארות נשאר עד היום הזה. ארץ ערב המוזכרת כאן היא החלק המזרחי של עבר-הירדן וסמוך למדבר (תמאד), שנמצא בימים בידי הערבים הנבטיים. ארץ מואב בארץ השבון — כאן שמות גיאוגרפיים ישנים. המקומות האלה היו בזמן יוסיפוס בידי הערבים הנבטיים. — ד. גגים או גִּינִיָה הוא המקום החשוב בדרך המובילה מירושלים (ספר ג, פרק א, ב. — פרק ב, א. — ד. — פרק ג, א. — ד) [תאור קצר של ארץ-ישראל

אל דמשק, עכשו ג'נין, על מסלתי-הברזל ירושלים — אלפולה (ומשמ לדמשק או להיפה).
 ט'ך עקריים המזכר כאן או עקרבתי היא הארץ מדרום לשכם (שבה נמצאה העיר
 העתיקה שילה, כפי עדות איסיביוס — בספרו הנקרא Onomastikon, הוצאת קלוטרמן,
 ליפציג 1904, ע' 14, שורה 8; שם, ע' 156, שורה 28 וכו'), והיא החלק המזרחי של הר
 המלך (עין למעלה בהערה לספר ב, כ, ד). שם נמצא גם היום כפר הנקרא עקרבא (בוהל,
 בספרו הנזכר, עמוד 100, 178). וראוי להבדיל בין ארץ עקרבתי זו ובין מעלה
 עקריים, היא שורת הרקסים לדרום-מערב יס'המלח, גבול ארץ-יהודה הדרומי, וגבול
 הדרום של ארץ-ישראל בכלל, לפי דברי התורה (במדבר, ל"ד, ד; יהושע, ט"ו, ג, ועין גם
 שופטים, א, ט'). יש חושבים, כי בספר ב, כ"ב, ב, פון המחבר לארץ עקריים הדרומית
 זו — ז'. עונת-ברקאי על דעת בוהל (שם, 175) היא ההרבה הנקראת עכשו ברקית,
 צפונה-מזרחה לכפר לבן, מקום העיר העתיקה לבונה (שופטים, כ"א, י"ט), מצפון לשילה,
 בדרך בית-אל — שכנ. הכפר ירון הוא אולי המקום יעריירוס, שהוזכר בספר ז. טבור
 הארץ — הוזכר בספר יחזקאל, ל"ח, י"ב (ועין גם שופטים, ט, ל"ז), וכנראה כבר בזמן
 יוסיפוס נדרש השם הזה על ירושלים, כמו שנמצא גם אצל חז"ל (נדרש על בית-המקדש,
 סנהדרין, ל"ז), וכמו-כן פרשו גם אבות הכנסיה הנוצרית (הירונימוס בפרושו שם). המחבר
 כתב, שארץ יהודה השתרעה (בומנו) לארך שפת הים עד עכו, ומכאן ראה שחשב את
 רצועת החוף של עמק-השרון מיפו עד הר הכרמל לחלק ארץ יהודה (ולא של ארץ שמרון).
 אולם חז"ל חשבו את העיר אנטטיפריס לגבול שבין היהודים ובין השמרונים (כנראה פון
 הברייתא המובאה בבבלי יומא, ס"ט, ע"א). הפלכים של ארץ יהודה היו לפי דברי יוסיפוס
 (כאן; א) ירושלים, ב) גופנא (צפונה לירושלים בדרך שכם), ג) עקרבתי (צפונה
 לגופנא), ד) תמנה (אוי תמנתה) מערבה לעקרבתי, ה) לוד (דרומה לתמנה). ארבעת
 אלה (פלך לוד, כנראה, רק בחלקו) נחשבו על "הר המלך", ו) אמאוס, מדרום ללוד
 ומערב לירושלים, ז) פלי, כנראה בית-לחם-נוטפה, מדרום לירושלים, ח) אדום,
 מדרום לפלך הנזכר, ט) עין-גדי, ממזרח לאדום, י) הורדיון, מדרום-מזרח לירושלים,
 י"א) יריחו, מצפון-מזרח לירושלים. יוסיפוס מנה אפוא את הפלכים בעגולה מסביב
 לירושלים. על-דבר חלקה אחרת עין בפנים הספר, עמוד ק"פ (הערה ג). — על שלש ארצות
 היהודים הוסיף המחבר גם את ארץ אגריפס, אף כי אוכלוסיה היו מערבים יהודים ונכרים.
 ערפה, גבול הארץ (כאן: גבול המזרח) של מלכות אגריפס, היא על דעת פורר וגוטי
 (Kurzes Bibelwörterbuch, ליפציג 1903, עמוד 538) העיר רפון שבנעבר הירדן, הנוכרה
 בספר המכבים, א, ה, ל"ז (עין טומטן, בספרו הנזכר 27, 99).

פרק רביעי. א. פלצידוס הנזכר כאן כבר התנפל על העיר צפורי קדם בוא
 אספטינוס על הארץ (חיי יוסף, ע"א). המצביא החדש השתמש בידעיות-המקום שלו. יוסף
 עלה עכשו על צפורי בפעם השלישית (עין בהערה למעלה, פרק ב, ד). — ב הלגיון
 החמישי והלגיון העשירי הם שהיו באלכסנדריה והכינו את המטבח הגדול ליהודים יושבי
 העיר (למעלה, ספר ב, י"ח, ח). מן המספר הכללי (ששים אלף) בסוף הפרק רואים אנו,
 שמנה יוסיפוס את אנשי-המלחמה (מלבד משרתי הצבא) שבכל לגיון במספר עשרת אלפים.
 משרתי הצבא, עבדים משחררים או בלתי-משחררים של אנשי המלחמה, היו גם הם
 משתתפים (למקיים) בקרב בימים ההם, אולם הם לא נחשבו על הלגיונות, כי-אם סדרו
 לגודים מיוחדים.

פרק חמישי. א. שונוי-המלחמה של הלכותים לעבודת-הצבא (הטירונים) של
 הרומאים נעשו שתי פעמים ביום, ודמו ללמודי-המלחמה בזמן הזה. אנשי הצבא התחנכו
 (ספר ג, פרק ג, ד-ה. — פרק ד, א-ב. פרק ה, א) [תאור ארץ-ישראל. מסע אספטינוס

יצעוד במערכה, לקפוץ, לטפס, לרוץ ארח, לרפוב, לצלוח נהרות, להתנפל על המערכה שכנגד, לירות, להקים מצודות, לשפוך סוללה וכו'. — ב. אהל המצביא נקרא בשם praetorium וקרוב לו נמצא השוק (forum), שבו ישב המצביא עם ראשי הלגיונות לדין את אנשי הצבא על עברות חמורות, ובעברות הקלות היו דנים ראשי הגדודים. המשנים הם ראשי הלגיונות (legati). ראשי הגדודים — הם שרי האלף, שמספרם היה ששה בכל לגיון (ביוניא: כיליארכים, ברומית: tribuni), ושרי המאות (centuriones); עושי-המלאכה הרבים שבצבא הרומאים עמדו תחת פקדת שר-צבא מיוחד (praefectus fabrum). יחד עם הפועלים הממתיים האלה עסקו בהקמת המתנה כל אנשי הצבא, ועל-כן נשלמה העבודה במהירות. — ג. הסמן (signum) — בזמן מאחר נקרא גם tessera על שם לוח רבוע קטן, שעליו היתה חרותה התבה ששמה לאות בין אנשי הצבא ביום קבוע) הוא מה שנקרא עכשו (Losung) Parole. — ה. השריונות של אנשי-הצבא הרגלים היו עשויים שני עורות, שפסו על בשרם מגבם ומצד פניהם. הקובעים היו עשויים גם הם עור, לפרקים עם שכבת מתכת מלמעלה (ברומית: galeae). החרב הארכה (gladius) היתה מגיעה כמעט עד הקרסלים. — ה. חנית (הקצרה) של הרגלים שומרי ראש המפקד היתה להבת-ברזל ארפה (cuspis) עם יד של עץ. הסגן היה קטן (ברומית: clipeus, parma), עגל עם צפוי נחשת ועם בית-קבול לזרוע השמאלית. הרמח של אנשי-הצבא הרגלים נקרא ברומית hasta, השלט הארץ — scutum. החנית הארמה היתה עם להבות משתי קצותיה (contus). הכידון, שהיה הרוכב מטילו באויב, נקרא ברומית pilum. — ד. יוסיפוס, שאי-הצבא הרומאי לא נבדל מבהמת-משא, מוצא לו חבר בדבר אחד הסופרים הרומאים, כי אנשי-הצבא של מריוס (הוא שעשה את התקונים הגדולים בכל טכסיסי-המלחמה של הרומאים, שנה את כלי-הזין ואת סדרי-הצבא והגדיל את מספר אנשי-הצבא אשר בלגיון) נקראו בשם „הפרדים של מריוס“. — ז. ב. בפרשיות אלה מרבה המחבר בשבח הצבא הרומאי ומזהיר בפרוש את כל העמים מהתגרות מלחמה ברומאים. על-כן השב אחד החוקרים החדשים (Laqueur), שפין מניעי ספר „מלחמת היהודים“ נמצאה גם הכוונה לפרסם את גדלת הרומאים ועצם גבורתם בעיני הגוים הרחוקים (וביחוד הפרתים), פדי שלא תקום בהם עוד רוח להרגיו את מנוחת הרומאים.

פרק ששי. א. פל צידוס הוא הנוצר למעלה, בתחלת פרק ז, וכבר עמד בראש המצב הרומאי השוכן בעפו, שהתנפל מדי פעם בפעם על ארץ הגליל, קדם בוא אספסינוס (עין למעלה בהערה). — ב. מספר הרוכבים הנמנים על הלגיון הוא כאן קטן מאד. בימים שקדם מריוס נחשבו על הלגיון שלש מאות רוכבים. אפשר, כי בארץ-הגליל שהיא ארץ-הרים לא היה צורך לרומאים במחנה-רוכבים גדול, ועל-כן לקחו אתם רק את חלק הרוכבים, — וכל-שכן שהמלכים העוזרים שלחו להם רוכבים בהמון רב. אולם יתכן גם, כי נכנסה כאן טעות, וצריך להיות „ארבע מאות ועשרים“ במקום מאה ועשרים — ג. יוסף עם צבאו חנו בעיר גריס, שהיתה רחוקה מצפרי עשרים ריס (ולא התבאר, לאיזו רוח). עין „חיי יוסף“. — ד. כשנפוז צבא יוסף מעליו, נחתם גור-דין הגליל במלחמה זו: היהודים ירדו אל המבצרים, והרומאים החלו לצור על אלה ולכבשם אחד אחד.

פרק שביעי. א. העיר גברה אשר בגליל כבר הוזכרה למעלה, ספר ב, כ"א, בסוף פרשה ז, ששם הגרסה הזאת היא עקר (כנראה מצד הענין) ולא „גמלא“ הנזכרת ברב כתבי-היד. גברה הוזכרה גם ב„חיי יוסף“, כ"ה, מ, נ"א, ושם מבאר שהיתה עיר חשובה. היא נקראה גם גברות (שם, מ"ה, מ"ז). יושביה נלחמו לראשונה ביוחנן מגוש-הלב (שם, ט"ו) ואחר-כך השלימו אתו וחזקו ידיו כנגד יוסף בן מתתיהו. אף כי הגריסה „גברה“ נמצאה כמה פעמים ב„חיי יוסף“ (גם בתרגום הרומאי העתיק), הנה לא מצאו רב החוקרים (ספר ג, פרק ה, א. — ה. — א. — ג. — א. — ג. — א. — ג. — א.) טכסיסי הצבא הרומאי. המלחמה בגליל

את שם העיר הזאת במקור אחר ונבוכו בדבר. מכיון שנמצאה גם גרסה אחרת (ב,תיי יוסף) גרבה או ערבה, שער אהלר (ועיין טומסן Loca sancta, עמוד 23), שוו היא עיר ערב מצפון לבקעת בית-נטופה (עכשו: עמק בטוף, חלק הצפון של עמק זבולון), המזכרת בתלמוד. עיר זו נמצאה בחלק הצפוני של הגליל התחתון (וכפי השערת רב החוקרים, היתה במקום הנקרא בימינו ערבת אל-בטוף), מרוח צפון-מזרח לירדפת. — ג, כנראה, עזב יוסף את טבריה בפהדו, פן יתרו בני העיר אל אספסינוס בנפשו. — ז, העיר ירדפת הזכרה במשנה (ירדפת הישנה, ערכין, פרק ט, ו). בבריתא נקראה גם בשם יטבת (בקעת יטבת. תוספתא, נדה, פרק ג, י"א), ומן הבבלי (נדה, כ, ע"א) מבאר, שזוהי ירדפת. רבי עקיבא הלל את אדמתה השמנה של בקעת ירדפת (שם). המבצר הזה נמצא בקצה צפון בקעת בית-נטופה (או בקעת שיחין — אסוכים — אצל יוסיפוס), שהוא, לפי ההשערה, גיא יפתח אל המזכר בכה"ק (יהושע, י"ט, י"ד, כ"ז), הגבוה בין נחלת זבולון ובין נחלת אשר. עכשו: תל ג'פת. בהרבות המבצר נתגלו בורות-מים, שרידי מגדלים. גם מערות רבות נמצאו במקום ההוא. — ט"ו. ספור יוסיפוס על-דבר מוזמתו לברוח מירדפת בעצם זמן-המצור הוא בלי שום ספק דבר-אמת. מכיון שנואש מישועת העיר, רצה להציל את נפשו על-ידי מנוסה בצוד-זמן, כפי שהודה בעצמו. אולם לבסוף בטל את דעתו מפני דעת הרבים. בפרשה זו מגלה המחבר את מרץ לבו, והיא עזות נאמנה, שלעתים עצר המחבר פה לספר גם על קלקלתו (ועל-כן לא השמיט את המעשה הזה, אף כי חסרונו לא היה כאן מרגש כלל). יט, איל-הברזל המזכר כאן הוא מכות-רעש, שהיתה ידועה כבר לעמי הקדם, ביחוד לאשורים. בספר יחזקאל (ד, ב; כ"א, כ"ז) הזכר "כר" בתור כלי-מלחמה (=איל), מן התרגום ותרגום-השבעים גלוי, כי הקדמונים כבר חשבו שפון הנביא לאיל-הברזל. כמרכן קרא יחזקאל לכלי הזה בשם "מחיקבל" (כ"ו, ט). — כ"א. כפר טבא, יש אומרים שהוא כפר שעוב מצפון לצפורי, ויש אומרים שהוא כפר שבתי או שובתי הנזכר בתלמוד, עכשו: סבת. כפר רומא, עכשו: כרבת רומא, מצפון לצפורי, בעמק זבולון. — ל"א. העיר יפה כבר הזכרה למעלה (ספר ב, כ, ו), היא נמצאה בגבול הדרום של הגליל, קרוב לעמק יזרעאל, על מרום גבעה, מדרום לעיר ארבל עם מערותיה הידועות. עדהיום נמצא שם כפר הנושא את השם יפה. ממשמעות הלשון פה נראה, כאלו השלימה העיר הזאת (אשר בנה יוסף את חומותיה) עם הרומאים ואחר-כך מרדה בהם. בכלל, יש להרגיש בציר-המלחמה כאן מעין התפארות צנועה של המחבר, שנמצא אז בירדפת: לו היה בידו לעמוד בראש מגני יפה, כידאז לא באו לידי קלקלה זו. על-כפ-פנים ההבדל בין תבונת מגני ירדפת ובין סכלות מגני יפה הוא בולט לעין. — ל"ב. מאכן אנו רואים, כי תאנת-החרות עברה מן היהודים גם אל השמרונים, אויביהם הגדולים, — השמרונים הגרו נשק על כל צרה שלא תבוא, כדי להגן על עצמם בפני הרומאים וגם בפני היהודים, כשתגיע המלחמה אל ארצם. — ל"ג. מן הפרשה הזאת יוצא, שמצור ירדפת נמשך ארבעים ושבעה יום, ומכיון שהפליט היהודי הראה לרומאים את הדרך אל העיר בערב ראש חודש תמוז (ז' סיון), ממילא היתה התחלת המצור ב"ג או ב"ד לאייר (בהתאמה לדבר אם היה החודש חסר או שלם). — זבזה סותר יוסיפוס את דבריו (למעלה, פרשה ג), כי בא אל ירדפת ביום החמישי למצור, הוא כ"א לחודש אייר (יוצא מזה, שהחל המצור ב"ז אייר), ועוד יוצא משם, כי יום זה לא היה החמישי למצור ממש, כידאם ליום שבו התחילו הרומאים לנשר את הדרכים מסביב לירדפת, ואספסינוס עם כל חילו הגיע לפני שערי ירדפת רק, ביום המחרת "לבוז יוסף אל העיר, כלומר, בכ"ב אייר. ישיב את הסתירה הזאת אפשר בשתי דרכים: או לתקן כאן, שלשים ושבעה במקום ארבעה ושבעה (לפיהו מנה יוסף מכ"ב אייר עד היום האחרון לסיון ל"ז יום, (ספר ג, פרק ז, א—ג')

[מצור ירדפת

וזה אפשר רק אם היו שני החדשים חסרים — אם לא נוסף עוד לתקן ל"ח או ל"ט (יום), או לתקן למעלה "י"ב אִיךְ" במקום כ"א אִיךְ — ולפ"ז ע"ה אספסינוס על יודפת ביום י"ג אִיךְ ולכשנחשב אִיךְ חסר וסיון מלא (על-פי דרכי הקביעות של הלוח המאחר) יצאו לנו ארבעים ושבעה יום מראשית המצור עד הרגע המכריע, שבו גלה הובגד לאספסינוס את הדרך שבה יכבש את המבצר. אך יותר נכון, כי במספר ארבעים ושבעה הימים כלל המחבר גם את היום אחרי בוא הובגד — לאמר, היום שבו הרעיש אספסינוס את המבצר, הוא ראש חדש תמוז, — אלא שלא השכיל לבאר את הדבר כהלכה. וע"ן להלן, פרק ט, ט. — מעשה-הגבורה המספר כאן על-דבר אחד מפליטי יודפת, שנפל בידי הרומאים ונשא את כל הענויים הנוראים במנוחה ולא בגד באחי — בנגוד גדול לבוגד הנזכר כאן מתחלה, שלמד את הרומאים לכבש את המבצר — הוא חזיון רגיל אצל הקנאים ואוהבי-החרות, שאפילו הילדים שבהם היו אדירי-אמונה ונשאו באמץ-לב את כל יסוריהם (ע"ן להלן, ספר ז, פרק י, א). על-דבר כה-הסבל הגדול של היהודים על דתם ועל קדוש אלהיהם ועקרי אמונתם דבר המחבר גם לעיל, ספר ב, ה, י; "קדמוניות", י"ח, א, ו; "נגד אפיון", ספר א, פרשה ה; ספר ב, ט, ל"ב ובמקומות אחרים. — ע"ן, מספר אלף ומאתים השבויים (נשים ועוללים) קטן מן המדה ביחס למספר ההרוגים (ארבעים אלף). ויש רואים גוזמה במספר ההרוגים, אף כי בודאי היה מספר מגני יודפת עולה לעשרות אלפים, וכיון שנלחמו זמן רב נגד שלשה לגיונות רומאים.

פרק שמיני. — א. בהנאה עצמית — נפרזה בלי שום ספק — שפר כאן, ומחבר, כי הוא היה אחד מעמודי-המלחמה החזקים ביותר, וכה נחשב בעיני הרומאים. (ע"ן גם למעלה, פרק ז, א). מפל הפרקים הבאים למדנו, כי מפלתו לא הכריעה עוד את גורל המלחמה. — ב. נקבור שר-האלף היה כבר מקום איש יודע בירושלים ואיש-שלום לטובי היהודים (ע"ן למטה, ספר ה, ה, ב). כנראה, שמש גם בצבא הרומאי שעמד בעיר שנים אחדות קדם המרד. — ג. כאן מספר לנו המחבר על-דבר חלומות-נבואה, שראה מקום, וביחוד חלום אחד, שעלה זכרו לפניו באותה שעה. הוא מתאמר לפותר-חלומות וליודע דעת-עליון, שלמד את חזון-העתיד מתוך ספרי הנבואה, בתור כהן ובן-כהנים. מצד אחד נראה לנו המחבר כרוצה לאחוז את עיני הקוראים התמימים (ידיעת הכהנים את ספרי-הנבואה מוטלה בספק. ע"ן במשנה, יומא, בבלי, י"ה, ע"ב), אך מצד שני יודעים אנו, כי הכהנים היו צופים את העתידות על-פי האפור והאורים-ותמים בימי בית ראשון, וגם בימי הבית השני נחשבו ליודעי דעת-עליון בתור בני המשפחה הקדושה לאלהים, הזהירה בחקיה-הטהרה והיודעת את סוד השם המפורש החקוק על הציץ, והכהן הגדול היה קורא את השם המפורש עשר פעמים ביום-הכפורים (יומא, ל"ט, ע"ב, בבריחא), וגם יתר הכהנים היו מברכים את העם בשם המפורש. על-כן האמין העם, כי רוח-הקדש שרתה על הכהנים לפרקים — והיו משמשים בבת-קול" (ע"ן סוטה, ל"ג, ע"א). כל הקלקלה של הכהנים בסוף ימי בית שני לא היה בה כדי לערער לגמרי את קדשת הכהנה המצויה בתורה. — ד. חָקִי האבות שהוריד אותם אלהים ליהודים כבראו להם נשמות שאינן יראות מפני המות. אמנם התנאים צמצמו מאד את המצוות שהן בגדר "יהרג ולא יעבור" (ע"ן סנהדרין, ע"ד, ע"א), אבל יחד עם זו אנו מוצאים בתוספתא (שבת, סוף פרק ט"ו): "בשעת הגזרה אפילו מצוה קלה שבקלות אדם מוסר נפשו עליה, ואפילו שלא בשעת גזרה אמר רבי יוחנן: "לא אמרו (התנאים) אלא בצנעה, אבל בפרהסיא אפילו מצוה קלה יהרג ולא יעבור". אין פלא אפוא, כי בסוף ימי הבית השני חשבו היהודים, שצריך אדם למסור נפשו על כל המצוות — ומהגם על השבועה שלא לעבוד את הרומאים, שקבלו עליהם לותמי התפס. — ה. הנאום שנשא יוסף באוני (ספר ג, פרק ז, ל"ג-ל"ו. — פרק ה, א-ד)

חבריו במערה על־דבר האסור לאבד עצמם לדעת, נמסר פה כמו שצריך היה להיות, ויש בזה מעין נטיה לשפר את און הקוראים הנכרים. — במעמד שבו קרא יוסף את הדברים עושה הנאום רשם מזור קצת, ואת העקר הבליע בו — את גורל־העבדות הצפוי מאת הרומאים לו ולאגשיו שנשבעו לחיות ולמות כבני־חורין, ומפני־זה לא עשה הנאום רשם, למרות הטענות שיש בהן טעם, כי אסור לאדם לשלוח יד בנפשו, וכי חיי האדם הם פקדון מידי אלהים (רציון שנמצא גם בספרות התלמודית, בספור הידוע על־דבר ברוריה ורבי מאיר). הרעיון שהאדם המאבד עצמו לדעת התחייב כרת (—וערירי) בדין־שמים, והאלהים יפקוד על בניו את חטאתו, לא נמצא בצורה זו בספרות המשנה (כריתות); והמנהג להשליך את גופת החוטא הנה בלי־קבורה היה נפרץ אצל הרומאים. משפט הרוצח את הנפש (וכנראה, זהו דין־שמים גם במאבד נפשו) היה בדין ישראל — הרג (סיף), ולא סקילה (משנה סנהדרין, ט, ב), ומדברי יוסיפוס למדנו שהיו מניחים אותו בלא קבורה עד בוא השמש — עֲנֵשׁ מִיַּחַד, שְׁלֵא הִזְכַּר בְּסִפְרוֹת הַתְּלֻמוּדִית וְשֵׁאִין לוֹ סְמוּכִים בְּתוֹרָה (דברים, כ"א, כ"ב אינו ענין לכאן). מאמונות העם הזכיר יוסף בנאומו זה את השארת־הנפש (השכר והעֲנֵשׁ שאחרי המיתה), וגם את תחית־המתים (הנשמות הישרות תרדנה אל גופות טהורים לקץ הימין). — תחבולת יוסף היתה מספנה מאד, אך כה היה דרכו לנסות את מזלו בשעת הצרה הגדולה, כשלא היתה לו בררה אחרת, ולמצא לו דרכי צרמה לבטל את הגזרה הרעה (עין למעלה, ספר ב, כ"א, ג, במעשה שהיה בטריכי, ועוד). כמוכן, לא היה בתחבולה הזאת להציל את נפשו בכחה, אלא אם שָׂרָף בְּלִפְנֵי בֹאֵן מִיַּחַד, שהוא ישאר אחד האחרונים, באפן זה נפלו הדבר, שחבריו האמינו לו. ועדין אין אנו יודעים מי סדר את הגורל. על־כִּלְפֵינֵים סִפְרוֹ יוֹסִיפּוֹס, שֶׁבִּמְקַרְהוּ אוֹ בְּהַשְׁגַּחַת אֱלֹהִים יָצָא שְׂמוֹ בְּגוֹרֵל לְאַחֲרוֹנָה, יֵשׁ בוֹ כִּדֵי לְעוֹרֵר חֶשֶׁד, וְהַמֵּאֲמִין יֵאֱמִין. — ה, מִסְּמַנַּת אֶת דְּרָכֵי הַכְּתִיבָה שֶׁל יוֹסִיפּוֹס הַעוֹבְדָה, כִּי לֹא הִסִּיחַ דַּעְתוֹ מִהַדְּבָרִים הַנְּעֻשִׂים מִסְּבִיב גַּם בְּשַׁעַת הַסְּכָנָה הַגְּדוּלָה לְחִיּוֹ. צִיּוֹר כְּנִיסְתוֹ אֶל הַמַּחֲנֶה הַרומאִי הוּא בְּלִי־סֶפֶס אִמְתִּי בִּפְרִטִיו. הַשְּׂרֻטוּט שֶׁל נְדִיבוֹת לֵב טִיטוּס נַעֲשֶׂה בְּכֻנָּה. הַמַּחֲבֵר הִיָּה בְּאוֹתוֹ מַעֲמַד עוֹד צָעִיר בֶּן כ"ט, כִּי נוֹלַד ג' תשצ"ח — 38. — אף כי הבטיחהו אספסינוס לתת לו את נפשו לשלל, קשה היה לו להיות קָיָם בְּדוֹרוֹ, כִּי עֲלֵפִי מִשְׁפַּט הַמַּלְחָמָה הִיָּה עָלָיו לְשַׁלּוֹת אֶת שְׂרָה־הַצַּבָּא הַשְּׂבוּיָה אֶל הַקִּיסָר, כְּדֵי לְהַרְאוֹת לְיוֹשְׁבֵי הַמְּטְרוֹפּוֹלִיָן אֶת גְּדֻלַּת הַנְּצַחוֹן, וּסְפֵק הִיָּה אִם הַקִּסָר הוֹלִיל יְחִיָּה אֶת נֶפֶשׁ יוֹסֵף. — ט, יוֹסֵף לֹא רָצָה לְנַפְּלוֹ בִּידֵי נִירוֹן, וּבַחֵר לְהֵשָׂאֵר אֶצֶל אֶסְפִּסְיֹנוּס שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ אֶת חִיּוֹ. עֲנִין הַנְּבוּאָה, שֶׁאֶסְפִּסְיֹנוּס יִהְיֶה בְּקִרְבּוֹ לְקִיסָר, מְסַפֵּר בְּתַלְמוּד (גִּישׁוֹן, נ"ז, ע"א) עַל רֵבֶן יוֹחָנָן בֶּן זֹכַאִי, אוֹלָם אֵין לְהַטִּיל סֶפֶק כִּלְל בְּאַמְתוֹת דְּבָרֵי הַמַּחֲבֵר, שֶׁהִרִי לֹא הִיָּה מְסַפֵּר מַעֲשֶׂה בְּדוּיָה בְּסִפְרֵי שְׁנַתֵּי בִּידֵי אֶסְפִּסְיֹנוּס עֲצֻמוֹ! גַּם סוּיטוֹנִיוֹס הַרומאִי מְסַפֵּר בְּחִזֵּי אֶסְפִּסְיֹנוּס, פְּרִשָׁה חֲמִישִׁית: „אֶחָד מִטוֹבֵי שְׂבוּיֵי הַיְּהוּדִים, וְשְׂמוֹ יוֹסֵף, קָרָא בְּקוֹל, בְּשַׁעַת שֶׁשָּׂמוֹ אוֹתוֹ בְּנֻחְשִׁים, כִּי מִבְּטָח הוּא שְׂבוּמָן קָרֹב יָפְדָה מִן הַכְּבָלִים בִּידֵי אֶסְפִּסְיֹנוּס עֲצֻמוֹ, כִּשְׂכַבֵּר יִהְיֶה לְקִיסָר". כְּמוֹכֵן, הִיָּה הַדְּבָר הַזֶּה עָלוּל לְהֵבִיא צִרָה גְּדוּלָה עַל רֹאשׁ יוֹסֵף וְגַם עַל רֹאשׁ אֶסְפִּסְיֹנוּס, שְׂמֵא יוֹדֵעַ לְקִיסָר, שְׂרָאשׁ הַצַּבָּא חוֹשֵׁב לְעֻשׂוֹת מַלְכוּה. אוֹלָם, לְהַצְלַחַת יוֹסֵף, נִפְלו דְּבָרָיו עַל לֵב שׁוּמַע. אֶסְפִּסְיֹנוּס נָטָה לְהֵאֲמִין בְּכַח נְבוּאָתוֹ (הַאֲמוּנָה בְּנְבוּאָת עֲתִידוֹת הִיָּתָה נִפְרָצָה בְּקִרְבַּי הַרומאִים). עַל־דְּבָרֵי הַסְּמִיָּם שֶׁקָּדְמוּ לְשִׁבְרָת אֶת מַלְכוּת אֶסְפִּסְיֹנוּס סִפְרֵי טְצִיטוּס בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת (Historiae, א, י; ב, ד; ג, ע"ח) וְגַם סוּיטוֹנִיוֹס (בְּמִקּוֹם הַנּוֹכַח). אֲבִיו סְבִינוּס שָׂאֵל פֶּעַם בְּכָבֵד וְאַחֲר־כֵּן הוֹדִיעַ אֶת אִמּוֹ הַזְּקֵנָה, שֶׁנְּכַרְהָ יִהְיֶה לְקִיסָר. בְּנַחֲלַת אֲבוֹתָיו נַעֲקַר פֶּעַם אֵילָן מִן הַשָּׂרֵשׁ בְּלִי סִבָּה כִּלְל, וּבִיּוֹם הַשְּׁנַי הוֹדְקָה הָאֵילָן הַזֶּה וְהַצְּמִיחַ עָלֵים יִרְקָים מְכַרְשׁוֹנָה; וְעוֹד בְּהִזִּית אֶסְפִּסְיֹנוּס כְּאֲכִיָּה בְּקִרְבַּת נִירוֹן רָאָה בְּחֻלּוֹם הַלֵּילָה, כִּי בְּהַעֲקֵר אַחַת מִשְׁנֵי נִירוֹן תַּחַל שַׁעֲת־אֲשֶׁר לוֹ (סִפְרֵי ג, פֶּרֶק ח, ה — ט)

ולבנוי אחריו. ביום-המתרת בא רופא הקיסר אל האולם והראה לו שן עקורה; ועוד סמנים כאלה. — כיון ששמך יוסף את גבורותיו — לפי דבריו — על כתבי-הקדש, מתעוררת שאלה, איפה מצא שמך להן בכתובים? יש מי שאומר, וכי שמך על הפסוק שבדניאל: „והקדש ישחית עם נגיד הבא“ (דניאל, ט, כ"ו) ודרש את זאת על הרומאים עם שר-צבאם שיהיה להבא נגיד, או קיסר. — רבן יוחנן בן זכאי דרש זאת, כידוע, מן הפסוק „והלכנון באדיר יפול“ (ישעיה, סוף פרק י) — „ואין לבנון אלא בית-המקדש ואין אדיר אלא מלך“. המעשה, שנבא יוסף לבני יודפת, כי בארבעים ושבעה יום יפלו בידי הרומאים, הוא, כנראה, אמת ומבסס על החלומות שהזכיר למעלה, פרישה זו גם בפרק הקודם, פרישה י"ז, ספר, שהמלחמה ביודפת לא היתה אלא מלחמת-יאוש, כדי למפור את המבצר לרומאים בדמים יקרים. — אספטינוס הסתיר, כנראה, את יוסף ולא הודיע לקיסר כי תפס את ראש צבאות היהודים, אלא הפחית בערך השבוי, כדי שלא יצטרך לשלוח אותו אל רומי.

פרק תשיעי. ב. היהודים נחשבו בעיני היונים לשודדיים ממחים; על דעת סטריבון היוני, קבלו היהודים ממשא את התורה ומן העריצים החשמונאים את מנהגי השד והגזל. בארץ מרבה באוכלוסיה ורובצת תחת על מסים קשים כארץ-ישראל של הזמן ההוא נמצאו הרבה אנשים נקשים ומרייגפש, חסרי-כל, שלא בעטו בשום דבר כדי לכלפל את נפשם, והשעה היתה שעת מלחמת-הקדש בשונאים, ועל-כן נחשב גזל האניות הנכריות של סוחרי הסורים והיונים למצוה. ג. העיר יפו לא היתה בידי ישראל בימי הבית הראשון, בכתבות מלבייאשור נחשבה לעיר צורית, ובכתבי-הקדש היא סמוכה לנחלת דן (יהושע, י"ט, מ"ו), אולם מתוך לגבול ישראל (עין גם שופטים, א, ל"ד). היא נספחה בפעם הראשונה על גבול היהודים בימי יונתן הכהן הגדול החשמונאי על-ידי שמעון אחיו (ספר החשמונאים, א, י"ב, ג"ג). פומפיוס קרע אותה מעל נחלת היהודים, וצינור השיבה להורקנוס הכהן הגדול. הריסות העיר על-ידי צסטיוס הזפרה למעלה, ספר ב, י"ח, י. ג. הסופרים העתיקים כתבו, שהעיר יפו היא אחת הערים הקדומות שבעולם. לפי דברי פליניוס (תולדות הטבע, ה, י"ד), נבנתה עיר זו קדם המבול, שהציף את הארץ. אנדרומדה היתה בת קיפיוס מלך כוש (איתיופיה) ואשתו קסיופיה — לפי דברי האגדה היונית העתיקה. — ואביה הכרח למסור אותה בידי התנין אשר בים, שאסר אותה אל סלעי חוף הים, עד שבא פריסיוס מלך ארגוס על סוסו הפעופף פגסוס והתיר אותה מכבליה ונשא אותה לאשה. אחרי מותם נהפכו אנדרומדה ובעלה פריסיוס ואבותיה קיפיוס וקסיופיה והסוס פגסוס למזלות (קבוצות כוכבים) בשמים. זהו תכן האגדה היונית, וגם סטריבון ופליניוס (במקום הנזכר) ספרו, כי אנדרומידה נאסרה אל הסלעים בקרבת יפו, ושם נראו עוד רשמי הכבלים בימיהם. מסרת זו צמחה, כנראה, במאה השלישית לפני מנין א"ה, כשיושבי יפו העתיקים (הצוריים והפלשתיים) קלטו את התרבות היונית. יוסיפון העברי אף הוא מסר את האגדה הזאת (בפרק ע"ג) על-פי המספר כאן. — ה. מדברי יוסיפוס יוצא, כאלו תקנו לו יושבי ירושלים אבלי-מלכים (שלישים יוסו) בבוא השמועה הכוזבת על-דבר מותו. ויש רואים הפיחה בספור זה. — ז. הערים ט ב ר י ה ו ט ר י כ י ח ב ר ו א ל מ ל כ ו ת א ג ר י פ ס ב ר א מ ל כ ו ת נ י ר ו ז ק י ס ר (למעלה, ספר ב, י"ג, ב), אולם לא נאמנו בברית המלך, כי יושביהן נטו לפרקים אחרי אוהבי-החרות (הקנאים), שהשפעתם היתה גדולה ביותר על הצעירים, ואלה דרשו לפרוק את על הרומאים ואת על אגריפס איש-שלומוס. — עשר הערים (דקפוליס) הנזכרות כאן הן בעקרון הערים ההלניסטיות לשני עברי הירדן מדרום לים-כנרת, שקרע אותן פומפיוס מעל גבול מלכות היהודים והחזירן לבעליהן הראשונים והוא וגביניוס בנו את הנחרסות שבהן (למעלה, ספר א, ז, ת; ז, ת, ד). בין הסופרים העתיקים שלטו תלוקידעוּת בדבר שמות הערים האלה. פליניוס (ספר ג, פרק ח, ט. — פרק ט, ב — ז)

כתב (תולדות הטבע, ה, י"ח, ע"ד): "חבל עשר הערים (Decapolitana regiv) נקרא על מספר הערים, שלא כל (הסופרים) מסכימים בהן לדעה אחת, אולם רבם מונים את דמשק, פילדלפיה (רבתי-עמון), רפנה (Raphana, עיר שלא הבררה), סקיתופוליס (ביח-שאן, שהיא לבדה מכל עשר הערים נמצאה במערב הירדן), גדרה (גדר), היטוס (סוסיאתא), דיון, פלה (בספרות התלמודית: פחל), גלכה (נשתבש במקום: גרסה, היא גרש) וקנתה (Canatha, חושבים שהיא קנת, ועכשו נקרא המקום קנאח). התוכן והוקר-הארץ הגדול קלודיוס פטולומיוס (תלמי) בחבורו הגדול על הגיאוגרפיה (ספר ה, ט"ו, כ"א-כ"ב) הביא גם הוא את הרשימה הזאת והשמיט ממנה את העיר המספקה רפנה, ותמורתה הכניס תשע ערים אחרות, פלן במחוז דמשק (עין על זה בפירוט: שירר בספרו הגדול, חלק שני, הוצאה ג, עמוד 116). שירר הוסיף על תשע הערים (בלי רפנה) של פליניוס עוד את אביל (Abila) שבעבר-הירדן ואח קנת (ביונית: Kanata), שהבדיל בינה ובין קנתה הנזכרת, והביא את השערת אחד החוקרים, שהיא היא המקום הנקרא עכשו אל-כרך (קיר-מואב), ויצאו לו אחת-עשרה ערים (שם, עמוד 126-130). שירר חשב את דמשק על "עשר הערים" - אולם אין זה נראה מדברי יוסיפוס, כי אלו היתה לו דמשק אחת מעשר הערים, בודאי לא היה כותב, שביח-שאן היא הגדולה שבכלן. ויש עוד ראיה, שבכל הערים הנזכרות נתגלו מטבעות שהטביעו הערים, ובכלן נמצא הפרט על-פי "חשבון פומפיוס" (Aera Pompei), לאמר: הן מנו לשנה שבה שחרר אותן פומפיוס מעל היהודים (רק בגרסה לא נמצאו מטבעות כאלה), בעוד אשר במטבעות דמשק נשאר הפרט של חשבון מלכי בית-סיליקוס (מנין-שטרות). כנראה, טעה פליניוס. - צו ב ר י י או ס נ ב ר א י (Sennabis) ויש עוד גרסה שניה להלן, ד, ה, ב: Ginnadris) היא עיר מצער מדרום לים-כנרת במקום שהירדן יוצא ממנו ושם מתחילה הערבה של הירדן (שנקראה עכשו אלגור בפי הערבים), כפי שהעיר המהבר להלן (ספר ד, ה, ב). המרחק בינה ובין טבריה שלשים ריס (בנדפס בטעות: שלשים פרסה). בספרות התלמוד והמדרשים הזכירה עיר זו יחד עם העיר הסמוכה לה ב י ת י ר ה או ב י ת א ר י ה (,כנרת... סנבראי ובית ירח". בראשית רבה, פרשה צ"ח. - עד ים כנרת, שני גוניסטריות היו... כגון בית ירח וצינבריי". ירושלמי, מגלה, פרק א, בדפוס קרוטושיין, דף ע, ע"א. וַעֲנַן קָלְיָן: Belträge zur Geogr. u. Gesch. Galiläas, עמוד 90, הערה 7). סנבראי נקראה עכשו בפי הערבים סן-אל-נברה.

פרק עשירי. א. העיר טריכי (ביונית *Tapychéai* הוראתה: מקומות מליחת הדגים וחבישתם) הזכירה כבר פעמים אחדות (ועין מה שכתבתי בספר א, עמוד כ"ג, הערה ג). העיר הזאת היתה רבת-עם כבר בימי קסיוס, שמכר שלשים אלף מיושביה לעבדים (שם). מקומה היה על חוף ים-כנרת, במרחק שלשים ריס מטבריה (חיי יוסף, ל"ב). יוסיפוס לא פרש, אם לרוח צפון או לרוח דרום; אבל פליניוס כתב (תולדות הטבע, ה, ט"ו, ע"א), שהעיר נמצאה מדרום לים-כנרת, אם-כן בחוף הים כנרת, לדרומה של טבריה, ומכיון ששלשים ריס מדרום לטבריה על חוף ים-כנרת נמצאה צנבריי, על-כן בקשו החוקרים את מקום טריכי בתחום צנבריי והחליטו כי היא היא העיר ב י ת י ר ה הסמוכה לה (עין בהערה לסוף הפרק הקודם), עכשו כרך (להבדיל בינה ובין פרך בדרום עבר-הירדן = קיר-מואב). כה חשבו חוקרים רבים (למשל: רובינסון; שירר בספרו הנזכר, חלק א, הוצאה ג, עמוד 614, הערה 44; בוהל *Geogr. Paläst.*, עמוד 227). אולם ממשעות דברי יוסיפוס קשה להסכים לדעה זו, כי ראשית אינו מזכיר שהעיר סנבריס היא סמוכה לטריכי, וגם בלתי- מובן הדבר, שאספסינוס הנה - בהצותו על טבריה - בסנבריס שהיא סמוכה לטריכי (בכרך הקודם ז), ולא פחד, שמה יתפללו עליו מאחור הקנאים אשר בטריכי; וכמו-כן מוזר מאד הדבר, שפנה אספסינוס מבית-שאן ישר אל טבריה וקסח על העיר טריכי בצורה הנמצאת כפר ג, פרק ט, ז. - פרק י, א)

בדרך, ולא הזדונו לכבשה. וכמרכן קשה להבין, איך מצאה יד יהושע בן-צפיא ואנשיו לברוח מטבריה לצד דרום (למעלה, פרק ט, ה), אם לא נאמר, כי בקע לו דרך בין שורות הרומאים — דבר שלא ספר לנו המחבר. על יסוד כל אלה שציר גרץ, כי טעה פליניוס הרומאי, — שכנראה לא ראה את ארץ-ישראל, רק מסר את הודיעות עליה מדברי סופרים ומפי השמועה, — בברור הגיאוגרפי של המקום הזה, כמו שטעה בברור מקומות אחרים בארץ-ישראל, ובאמת העיר הצורה הזאת, שעל שפת ים-כנרת, מקומה מצפון לטבריה במרחק שלשים ריט; ולפי זה יתלבנו לנו גם דברי יוסיפוס על מסע המלחמה של אספסינוס. הוא פנה מבית-טאן לצפון וכבש את טבריה ואחר-כך המשיך את מסעו אל טריכי. על יסוד השערה זו אין טריכי אלא המקום הנקרא בפני הו"ל מגדל, מגדל א, גם מגדל גוניה (לאמר: מגדל הדיגים — ושם זה דומה בהוראתו לשם היוני טריכי), ועכשו: מגדל (כפר קטן). בודע גרץ זה הזויקו אהלר וטומטן (בספרו Loca sancta, עמוד 110) וגם קליין (בספרו Beiträge, עמוד 76 ולהלן) ועוד חוקרים חדשים. רק הרמן גוטל, שסבר לכהחלה כגרץ, חזר מדבריו אחר-כך ונטה לבקש את מקום טריכי בדרום. — המלחמה עם העיר הזאת נחשבה בעיני אספסינוס לדבר גדול, על-כן הקים את מחנהו במרחק מסים מן המבצר (טו ריט) ובנה מצודה חזקה על כל צרה שלא תבוא. — על-דבר תפקיד טיטוס בכבוש טריכי ספר גם סויטוניוס ב"הי טיטוס", פרשה ד: „ממשרת קוסטר הגיע למעלת מפקד-לגיון והכניע שתי ערים נשגבות מאד בארץ יהודה, הלא הן טריכי וגמלא.“ — מפל-מקום נראה, כי פרסם קצת המחבר את מעשיו של טיטוס בספור הבא כאן ולהלן, כדי לשבח את גבורתו. — ה, לפי דברי המחבר, התנפל טיטוס עם רוכביו על העיר מן הצד, שלא נמצאה שם חומה — כלומר, מעבר היאור (ים-כנרת). זה היה מעשה-עזות ומספן מאד, כי כל-עוד לא נכבשה החומה בידי הרומאים נמצאו טיטוס ואנשיו לבדם בקרב המון גדול של אויבים, וגם המורדים אשר בספינות על היאור נלחמו בהם. יש חושבים, כי העלים כאן המחבר פרט אחד, כדי לפאר את טיטוס. — ז, ים-כנרת או כנרת שבמקרא נקרא בימי הבית השני בשם ים-גינזור, או גונסר או גינסרית (זהו שמו בספרות האונגליונים), גם ברבוי גונסריות (השם גיניסר נמצא כבר בספר המכבים, א, י"א, ס"ז: מי גיניסל, ונראה שגם בספרות חז"ל צריך להיות גיניסר במקום גינזור או גונסר). ויוסיפוס באר לנו כאן, כי ככה נקרא היאור על שם הבקעה הסמוכה לו מצפון-מערב (עין בפרשה הבאה). המחבר הפריז קצת במדת ארך היאור ולעמת-זאת הפחית את רחבו. מי היאור עכשו אינם מתוקים כמו בימי-הקדם, כי נבלע בהם קצת מלח, ומפל-מקום הם עדין נוחים לשתיה. כמו בימי יוסיפוס ככה גם עכשו עשיר היאור בדיגים שונים למיניהם. — מקורות הירדן הם שלשה, כי שלשה פלגים (תצבני, לָדן ובניאס) יוצאים מהרי החרמון ואחר-כך הם מתחברים לנהר אחד. כאן פֶּנֶן המחבר לאותו המקור, שעד-היום רואים בו הערבים את המקור העיקרי של הירדן, — שממנו יוצא נהר בניאס. הפלג הזה פורץ מחור שבכלל אחד ממורדי החרמון, ובצדק קראו חז"ל לנהר הזה בשם מערה („מערת פמיס“ הזכירה במשנה פרה, ט, י"א. ובכתב-יד מתקנים נמצאה מערת פניס, או פניאס, וכמו-כן בברייתא המובאה בבבלי, בבא בתרא, ע"ד, ע"ב, ובכורות, ג"ה, ע"א: „ירדן יוצא ממערת פמיס“). רב החוקרים חושבים, כי יאור הקערה (פיאלי) הזכור כאן הוא הברכה הנקראת עכשו ברכת-רם (או: רן), במרחק שתי שעות מבניאס (פניאט העתיקה) לצד מזרח בנטיה קצת לרות דרום; ואם צדקה השערה זו, טעה המחבר בשני דברים: הוא הפריז במרחק שבין היאור ובין פניס כמעט פישלשה, וגם הודיע שנמצאה מימין לדרך-המלך, בעוד שבאמת היא משמאל לדרך זו. — הברכה הזאת היא עגלה, כי אינה אלא מקנה-מים שבגביע הררעש עתיק, — ברכה (ספר ג, פרק י, א — ז)

עגלה שנית נמצאה בקרבת מזיִרִיב אשר בבשן (תחנה חשובה של מסלֵת־הברזל הג'וזית) ויש מי שחושב, כי צֵרֵב יוסיפוס את שתי הבִּרְכוֹת יחד. — עֵל־כֶּל־פְּנִים אֵין נכוֹנָה בדברים המספּרים כאן על דעת חוקרי זמננו, ושום מחלה אינה מחברת את הבִּרְכָה הנזכרה עם המערה שפִּנִּים. כנראה, היה נסיונו של פִּילִיפּוֹס מטעה. יאור סמך, נקרא בבריתא גם ים סיבכי (שנוי מבטא של סמכי, סמכא): „ירדן יוצא ממערת פמיס ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריה (כנרת, גנוסר)“ (בבא בתרא, ע"ד, ע"ב). זהו יאור חולה של זמננו (ורבי יוחנן הבדיל בין ימה של סיבכי ובין ימה של חילת ובין ימה של חילתא, וכנראה, חשב את הבצות והאגמים בארץ חולה לַיִמים מיוחדים. עֵינן בגמרא, שם). עֵל־הֶרֶב חושבים, כי יאור סמך זה הוא מי־מְרוֹם הנוכרים במקרא (יהושע, י"א, ה), וספק בדבר (עֵינן ביהל, עמוד 113). — ח. עמק גנוסר (עכשו: גויר) היה מפרסם בפוזריתו הגדולה. הפרות שלו נחשבו למבחר פרי ארץ־ישראל: „פרות גנוסר“ (פסחים, ח, ע"ב, וְעֵינן גם מגלה, ו, ע"א, ובמקומות אחרים), וכבר דבר יוסיפוס על זה למעלה, ספר ג, ג, ב. — המקור כפר־נחום נקרא כאן על שם המקום הקרוב אליו (כפר־נחום ידוע ביחוד מספרות האנגליונים). והנה יש הרבה מקומות בקרבת המקום הזה (עכשו חרבות תל־נחום, שנמצאו בניהן גם חרבות בית־כנסת גדול ונהדר ממאות־השנים הראשונות שאחרי תל־נחום), והחוקרים גוסיִר לדעה, שכאן מכוֹן למקור הנקרא עכשו אל־טביגה (בוהל, 114). — הדג „עורב המים“ המזכיר כאן הוא שחור וארך ואין לו קשקשים, לאמר: דג טמא. — ט. מספר ההרוגים בכל המחמות הקשות מסביב לטריכי ועל היאור אינו גדול כל־כך (בהשוואה למספר ההרוגים במלחמות עֵל־יֵד אשקלון, למעלה, פרק ב). אולם ממספר השבויים הרב (קרוב לארבעים אלף) יוצא, שעיר טריכי היתה בזמן ההוא המרכז הגדול של לוחמֵי־החרות בגליל (עֵינן בפרשה הבאה), ולא לחנם נחשב כבוש העיר לנצחון גדול בעיני הרומאים. — י. מעשה הבגד של אספסינוס כנגד השבויים היהודים, שבתחלה הבטיחם לתת להם את נפשם לשלל (וגם לתת להם תפשה) ואחר־כך המית חלק מסים מהם, וחלקם שלח אל הקיסר להקדישם למאכל לחיות רעות או לקרבות בעלי־הרבות (משחקי גִּדְי־טורים) ואת רבם מכר לעבדים, אינו גותן כבוד לרומאים ולדרכי־המלחמה שלהם. אף כי המחבר, כנראה מפלל כתיבתו, אינו קושר מהמעשה הזה כתרים לרומאים, מפל־מקום הריהו מצדיק את הדין על היהודים האלה וכותב, שברבם היו אנשים רעים וחטאים שחֵיבּוּ את ראשם כמה פעמים, — ואינו מתרגז על הנבִּלָה שנעשתה להם, תחת אשר שפך את כל חמתו על סיעתו של אלעזר בן חנניה בתללה את הברית הכרותה לרומאים הנצורים בארמון הורדוס (למעלה, ספר ג, י"ז, י). האויבים מבית היו שנואים ליוסיפוס יותר מן האויבים מחוץ. — גם אגריפס נהג בשבויים, שנתן אספסינוס בידו, מנהג נכד כשר של הורדוס, כי מכר אותם לעבדים, עווד שמנהג ישראל היה לפדות את השבויים. — על־דבר טומו של מנהיג המורדים יהושע בן־צפאי לא הודיענו המחבר דבר. —